

Eessõna

Õpetaja professionaalsus ja professionaalne areng

Siinne ajakirjanumber keskendub õpetaja professionaalsuse ja professionaalse arengu temaatikale. Tänapäeval oodatakse professionaalidelt järjepidevat teadmiste ja oskuste uuendamist. See on muutnud arusaama sellest, kes on professionaal. Minevikus oli paljudes valdkondades võimalik omandada peamised erialaoskused ja -teadmised esmaõppe käigus ning pidev erialane enesetäiendamine ei olnud tingimata vajalik. Tänapäeval ei ole selline teguviis enam võimalik. Eeldatakse, et iga professionaal, ka õpetaja, täiendab end kogu ametiaja jooksul.

Paljuski sarnanevad õpetajale esitatavad professionaalsuse nõuded teistele professionaalidele esitatavate nõuetega. Hollandi uurijad Simons ja Ruijters (2014) märgivad, et professionaaliks olemine eeldab kahe üldise nõude täitmist. Esimeseks neist on pühendumine oma töö tulemustest sõltuvatele inimestele ja seekaudu ühiskonnale tervikuna, ent samas ka omaenda pideva õppimisvajaduse teadvustamine. Teiseks nõudeks on võime langetada kõlbeliselt põhjendatud otsuseid olukorras, kus üheselt õige lahendus sageli puudub. Nende kahe eelkõige kõlbelise nõude täitmine on aluseks üksikasjalikumatele nõuetele, mis on Simonsi ja Ruijtersi järgi professionaalile samuti vajalikud. Esiteks peaks tal olema teoreetilised erialased teadmised ja oskus neid praktikas rakendada. Teiseks vajab ta praktilisi teadmisi ning peab olema valmis neid teadmisi pidevalt täiendama nii iseseisvalt kui ka kollektiivis. Kolmandaks peaks professionaal kuuluma ametialasesse kogukonda, kus saab arutada ja lahendada kõikvõimalikke professiooni puudutavaid küsimusi. Kui õpetajad vastavad neile nõuetele, võivad nad tunnustatud professionaalidena saada kasu suuremast autonoomiast ja autoriteedist. Autonoomia tähendab, et õpetajatel on oma tööd ja professionaalset arengut puudutavate otsuste tegemisel suhteliselt suur sõnaõigus. Autoriteedi olemasolul saavad õpetajad panustada eriala arendamisse ning enesetäiendamisel vastastikku toetada nii algajaid kui ka kogenud kolleege.

Viimastel kümnenditel on üha suurema tähelepanu all õpetaja kui professionaali osa ühiskonnas laiemalt: õppetöö eesmärgistamisel, läbiviimisel ja tulemuste hindamisel. Arvestades üha suurenevat avalikku tähelepanu hariduse tulemuste näitajatele, ei ole lihtsat vastust küsimusele, milline peaks olema õpetaja osa hariduse eesmärgistamisel, sisu ja õpimeetodite valimisel ning

õpitulemuste hindamisel. Tunnustatud USA õppekavateoreetik Ian Westbury (2008) eristab nende otsuste tegemisel poliitilisi, avalikke ja professionaalseid huvirühmi. Õpetajate kui professionaalse huvirühma tähtsust on viimastel kümnenditel üha enam teadvustatud. Seda näitlikustab Ivor Goodsoni artikkel (vt selle erinumbri raamatututvustust) ning ka Eestis tehtud uuring (Mikser, Kärner & Krull 2016), mille kohaselt õpetaja kui professionaalse rühma roll õppekava arendamisel ja rakendamisel määrab suuresti selle, kuidas ta on rahul oma ameti ja positsiooniga.

Õpetajate professionaalne kogukond peaks olema oluline osaline ka õpetaja kutseala seadustiku väljatöötamisel. See toetab teadmiste arendamist õpetaja kutsealal ning soodustab ühiste arusaamade ja normide kujundamist, muutes õppetöö avalikuks ja kollegiaalseks (Darling-Hammond, 1999). Sachs (2003) määratleb õpetaja kutsestandardite kehtestamise ja rakendamise kolm peamist eesmärki: parandada õpetajate töötulemusi, aidata kaasa õpetajate professionaalsele arengule, parandada õpetajate staatust ühiskonnas. Kõik kolm eesmärki on kooskõlas arusaamaga õpetajast kui õppivast professionaalist. Ka Eesti uurijad on teinud ettepaneku, et õpetaja kutsestandardeid võiks kasutada õpetaja kui õppiva professionaali ideestiku rakendamiseks ehk õpetajate mitmekülgse õppimise toetamiseks (Pedaste, Leijen, Poom-Valickis ja Eisenschmidt (2019).

Mida pakub lugejale EHA erinumber „Õpetaja professionaalsus ja professionaalne areng“?

Siinne erinumber keskendub õpetaja professionaalsusele ja professionaalsele arengule. Erinumbri artiklid sobituvad hästi õpetaja kui õppiva professionaali ideestikuga. Erinumbri kolm esimest artiklit keskenduvad olulisele uuendusele ja proovikivile tänapäevases õpetajatöös. Selleks on kaasava hariduse põhimõtete rakendamine Eesti lasteaedades ja koolides. Esimeses artiklis avavad Francesco Arcidiacono ja Aleksandar Baucal kaasava hariduse ideestikku sotsiokultuurilisest vaatenurgast ja tutvustavad Šveitsi kogemuste näitel, kuidas neid põhiideid on rakendatud. Järgnevalt kirjeldavad Tiina Kivirand, Äli Leijen, Liina Lepp ja Liina Malva, kuidas mõistavad kaasavat haridust Eesti koolides ja lasteaedades õpetajaid sel teemal nõustavad ja koolitavad spetsialistid ning mida nad soovivad kaasava hariduse tõhusaks rakendamiseks teha. Katrin Poom-Valickis ja Triin Ulla kirjeldavad ja hindavad Tallinna Ülikoolis kaasava hariduse põhimõtete tutvustamiseks ja tõhusaks rakendamiseks välja-töötatud õpetajakoolituse kursust.

Järgnev artikkel keskendub sarnaselt eelnevaga õpetajakoolituse esmaõppele. Liina Malva ja Äli Leijen tutvustavad pikaajalist uuringut, mille käigus

kaardistati viie aasta jooksul üliõpilaste hinnanguid Tartu Ülikooli õpetajakoolituse esmaõppe sidususele. Vaadeldi nii teoreetiliste õppeainete omavahelist kui ka teoreetiliste ja praktiliste õpingute vahelist kooskõla.

Erinumbri viiendast artiklist alates vaadeldakse õpetaja professionaalsust ja professiooni laiemas tähenduses. Kuigi kutsestandardeid kasutatakse Eestis õpetajakoolituse esmaõppe kavandamisel ja õpingute lõpus kutse väljastamisel edukalt (Pedaste jt 2019), ei ole need kuigivõrd toetanud õpetajate edasist karjääri ning ainult üksikutes koolides toetavad need professionaalse arengu kavandamist. Samuti ei ole kutsestandardid avaldanud suurt mõju õpetaja staatusetele Eesti ühiskonnas. Rain Mikser, Marika Veisson, Maire Tuul, Tiia Õun ja Kerstin Kõöp keskenduvad oma artiklis sarnastele teemadele ja tutvustavad Eesti lasteaiaõpetajate seas korraldatud uuringu põhjal õpetaja professiooni sõlmpunkte ja lasteaiaõpetajate professionaalsusega seotud täpsustamist vajavaid teemasid. Järgnevas artiklis kasutab Maarja Tinn õpetajate töös ilmnenud muutustega kaasnenud mõjude uurimiseks murrangute kontseptsiooni, selgitamaks ja mõistmaks neoliberaalseid haridusreforme Eestis aastatel 1987–2015. Krista Loogma, Maria Erss, Meril Ümarik ja Maret Aasa suunavad oma artiklis pilgu tulevikku ning analüüsivad võimalikke õpetaja professionalismistenaariume aastaks 2035.

Raamatututvustuse rubriigis avab Rain Mikser Gary McCullochi, Ivor Goodsoni ja Mariano González Delgado toimetatud raamatut „Transnational Perspectives on Curriculum History“, mis vaatleb õppekava arengut eri riikides ja õpetaja rolli selles. Teine raamatututvustus on Merle Taimalult, see tutvustab peamisi tulemusi Eesti õpetajate kohta TALISE 2018 rahvusvahelise uuringu Eesti raporti I osa põhjal.

Kokkuvõttes võib öelda, et see erinumber keskendub ühelt poolt ühele konkreetsele temale Eesti õpetajate töös – kaasava hariduse põhimõtete siinsele tähenduslikule rakendamisele – ja teiselt poolt laiematele küsimustele seoses õpetaja professionaalsuse ja professionaalse arenguga.

Äli Leijen, Rain Mikser ja Edgar Krull

Kasutatud kirjandus

- Darling-Hammond, L. (1999). *Reshaping teaching policy, preparation and practice: Influences on the National Board for Teaching Professional Standards*. Washington, DC: AACTE Publications. Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED432570.pdf>
- Mikser, R., Kärner, A., & Krull, E. (2016) Enhancing teachers' curriculum ownership via teacher engagement in state-based curriculum-making: the Estonian case. *Journal of Curriculum Studies*, 48(6), 833–855. <https://doi.org/10.1080/00220272.2016.1186742>

- Pedaste, M., Leijen, Ä., Poom-Valickis, K., & Eisenschmidt, E. (2019). Teacher professional standards to support teacher quality and learning in Estonia. *European Journal of Education*, 54(3), 389–399. <https://doi.org/10.1111/ejed.12346>
- Sachs, J. (2003). Teacher professional standards: Controlling or developing teaching? *Teachers and Teaching*, 9, 175–186. <https://doi.org/10.1080/13540600309373>
- Simons, R.- R.-J., Ruijters, M. C. P. (2014). The real professional is a learning professional. In S. Billett, C. Harteis, & H. Gruber (Eds.), *International handbook of research in professional and practice-based learning*. Dordrecht, Springer: Springer International Handbooks of Education. https://doi.org/10.1007/978-94-017-8902-8_35
- Westbury, I. (2008) Making Curricula: Why do states make curricula, and how? In: F. M. Connelly, M. F. He and J. Phillion (eds), *The Sage handbook of curriculum and instruction*. (Thousand Oaks, CA: Sage), 45–65.